

Bilten HDKP-a

14 | prosinac 2023.

U ovom broju:

Portret zanimanja trenera konferencijskog prevođenja

Pletenje prstima po plastici

U svijetu etike roboti su i dalje stranci

Naše članice preporučuju

Riječ uredništva

Drage čitateljice i čitatelji,

kako se još jedna godina bliži svome kraju, tako vam pod bor stiže još jedan novi broj Biltena HDKP-a. Ovoga smo puta razgovarali najviše s onima koji su se posvetili radu s novim naraštajima konferencijskih prevoditelja. Saznat ćete tako kako treneri na specijalističkim studijima konferencijskog prevođenja prepoznaju mlade talente i kako studente pripremaju za ovaj naš krajnje nepredvidivi posao. No, usmjerit ćemo pogled i u

budućnost profesije i način na koji bi je umjetna inteligencija mogla promijeniti te zašto će i u takvom okruženju i dalje biti potrebni ljudski prevoditelji. Imamo i znanstveni pregled jedne od, po nama, za konferencijsko prevođenje najvažnijih vještina, i odgovor na to kako vam nove tehnologije mogu pomoći u dodavanju novih radnih jezika. Nastavak *Prevoditeljskog caféa* iz prošlog broja, vrlo bogate *Novosti iz HDKP-a* te rubrika *Upoznajmo se i Pogled izvana* pružit će Vam dobro poznatu mješavinu strukovnih i životnih vijesti, a u novoj rubrici *Naše članice preporučuju* otkrit ćete možda i neku novu strast.

Portret zanimanja: Biti trener konferencijskog prevođenja gotovo je jednako iscrpljujuće kao i biti student

Razgovarale i prevele s njemačkog i engleskog Vinka Komesar Rajković i Maja Šimleša

Konferencijskim prevoditeljima dobro su znane glavne teme i izazovi koji ispunjavaju našu profesionalnu svakodnevicu. No, ovaj smo put odlučili otići i korak dalje, ili bolje reći korak unazad, u fazu prije nego što postanemo profesionalci. Koje kvalitete treba imati osoba koja se želi baviti tim zanimanjem? Kako prepoznati talent i predvidjeti tko će se razviti u vrhunskog prevoditelja? I što je uopće potrebno kako bi netko „izučio zanat“?

Na ta nam pitanja najbolje mogu odgovoriti upravo treneri konferencijskog prevođenja koji doslovno treniraju studente da razviju potrebne alate i vještine. Kako bismo dobili što širu paletu iskustava, kontaktirali smo četiri trenera na različitim specijalističkim studijima konferencijskog prevođenja u Europi: Draganu Vulić Budanko u Zagrebu, Elenu Zagar Galvão u Portu, Michelle Hoff u San Cristóbalu de La Laguna na Tenerifima i Volкера Raatza u Gernersheimu.

HDKP: Možete li nam za početak reći koje bi trebale biti odlike i kvalitete trenera na studiju konferencijskog prevođenja?

DVB: Sama je riječ trener znakovita i otkriva bit zanimanja. Baš kao i sportski treneri, treneri na vježbama prevođenja nadziru „trening“ i prate razvoj vještina studenata, usmjeravaju i savjetuju. Stvoriti dobro, konstruktivno i pozitivno ozračje u grupi temelj je uspješnog rada te stoga i prvi trenerov zadatak. Trener uvijek bava, prati, potiče, bodri, prilagođava se i, baš poput onih sportskih, svaki uspjeh studenata doživljava kao svoj.

VR: Za ulogu trenera u prvom je redu potrebno vlastito profesionalno iskustvo u konferencijskom prevođenju, s

obzirom na to da trener mora poznavati realnost s kojom će se studenti suočiti kad krenu raditi u struci. Međutim, to nije dovoljno. Nužne su i didaktičke sposobnosti koje je vremenom potrebno usavršavati. Te se sposobnosti stječu i učvršćuju kroz stalno stručno usavršavanje te u razmjeni iskustava s kolegama predavačima. Važna je spremnost na kritičko preispitivanje vlastitih pristupa učenju te na

Volker Raatz, trener usmenog prevođenja i predavač na Odsjeku za prevođenje, jezične i kulturne znanosti u Gernersheimu pri Sveučilištu Johannes Gutenberg u Mainzu, Izvor: Privatni album V. R.

Elena Zagar da Cunha Galvão, trenerica i koordinatorica specijalističkog kolegija konferencijskog prevodenja na Sveučilištu u Portu, Izvor: Privatni album E. Z.

eventualno mijenjanje istih. Potrebna je i otvorenost prema novim tehnologijama i medijima te potrebama i željama novih naraštaja studenata s obzirom na to da se i one ne prestano mijenjaju.

EZG: Izraz „kvalitete” podrazumijevaju inherentne osobine ličnosti. One jesu bitne jer utječu na nečiji stil podučavanja, ali to je samo dio slike. Ostatak čine opće kompetencije i specifične vještine koje se usvajaju, vježbaju i bruse kroz vrijeme. Čvrsto vjerujem da treneri moraju i sami biti prevoditelji. U idealnom slučaju aktivni članovi profesije, što znači da posjeduju vještine i kvalitete koje se traže od konferencijskih prevoditelja. Iz mog petogodišnjeg trenerskog iskustva mogu reći da je biti prevoditelj i proći obuku za trenera tek početak. Osoba mora naučiti kako podučavati studente, a podijeliti ću nekoliko svojih zrnaca mudrosti: empatija, komunikacija, motivacija, ekspertiza, disciplina i izdržljivost. Biti trener gotovo je jednako iscrpljujuće kao i biti student i zato se pripremite na putovanje. To će ponekad biti ugodna, ležerna šetnja, ponekad težak uspon strmim planinskim padinama, a ponekad vožnja vlakom smrti. No, ključno je da ste vi ti koji vode studente. I još jedna stvar, morate moći surađivati s vašim timom trenera i studenata kako biste stvorili sigurno i prijateljsko okruženje u čijem su središtu upravo studenti. I morate poznavati studente, njihove jake i slabe točke te brige i strahove, kako biste im pomogli da napreduju i ostvare ciljeve.

MH: Mislim da bismo i kao treneri i kao prevoditelji trebali biti marljivi i posvećeni (kako bismo mogli ispuniti sve naše obveze u toj zahtjevnoj profesiji), širokih nazora (što nam pomaže da pratimo napredak trenerske profesije i profesionalnog okruženja) te empatični (kako bismo razumjeli potrebe studenata i klijenata). Nije naodmet ni dobra doza

prirodne znatiželje, s obzirom na to da nikad ne znamo u kakvom se radnom kontekstu možemo zateći i koje će nove informacije zaokupiti našu pozornost.

HDKP: Kako prepoznati talent? Po čemu se ističu budući potencijalno odlični prevoditelji?

MH: Vjerujem da odlike trenera koje sam spomenula mogu biti od koristi i studentima. Znatiželja po pitanju svijeta koji nas okružuje i želja da učimo nove stvari i napredujemo odlični su temelji za svakoga tko želi postati konferencijski prevoditelj.

EZG: Talent je važan, ali vidjela sam neke talentirane studente koji zaostanu u treningu ili čak ne ispune svoj cilj zbog nedovoljne posvećenosti ili pretjeranog oslanjanja na ono za što vjeruju da je urođena sposobnost za prevodenje. Vidjela sam i suprotne slučajeve, toliko snažnu opsesiju treningom i vježbanjem, što je na kraju bilo kontraproduktivno. Uz rizik da ću možda zvučati otrcano, citirat ću staru izreku: uspjeh se sastoji od 10 % talenta i 90 % napornog rada.

Prijemni su ispiti nužni za nalaženje kandidata koji imaju potencijal završiti studij i postati članom profesije. Ispiti su primarno osmišljeni kako bi se testirale jezične i komunikacijske vještine te opće kognitivne sposobnosti, no pružaju uvid i u čitav niz drugih elemenata poput međuljudskih vještina, samopouzdanja, sposobnosti djelovanja pod pritiskom, nošenja sa stresom, upravljanja vremenom, upućenosti u svjetska zbivanja, sposobnosti projiciranja profesionalnog imidža itd. Vjerujem da prirodni talent postoji, ali ga treba dobro iskoristiti i usmjeriti, kao i svaku drugu energiju, kako bi djelovao u korist studenta. No on sam po sebi nije dovoljan. Neophodni su i snažna unutarnja motivacija, ljubav prema zanimanju i mnogo napornog rada.

DVB: Budući da su prošli razredbeni ispit, svi studenti imaju potencijal. Na vježbama se vrlo brzo vidi koliki je, baš kao i kolika je studentova želja da uči i razvije ga. Daroviti studenti koji se ne zadovoljavaju pohvalama, ne boje pogrešaka i prihvaćaju sugestije u najvećem broju slučajeva postaju odlični prevoditelji.

VR: Što se tiče potencijala, po mojem mišljenju postoje dvije skupine studenata: očiti talenti i „skriveni” talenti. Kod očitih se talenata vrlo brzo pokaže sposobnost za prevodenje, bilo u kabini ili izvan nje, a da pritom predavač nije mnogo tome pridonio. Kod te skupine – koja je doduše mala – potrebno je dodatno razvijati postojeće sposobnosti kroz postavljanje zahtjevnih zadataka te pritom zadržati visok stupanj motiviranosti. Kod „skrivenih” talenata cilj je postupno postići da potencijal „iziđe na svjetlo dana”. Ovdje treba pristupiti sporije te studentima osigurati sigurno okruženje.

Talent se često pokazuje već u raspravama i nastavi kroz visok stupanj pozornosti, aktivno sudjelovanje, znatiželju, brzu sposobnost reagiranja i jezičnu kvalitetu studenata. S psihološke se strane prilično brzo pokaže tko ima potrebnu otpornost i toleranciju na frustracije (reakcija na kritiku!), a bez tih osobina nitko ne može razviti svoj stvarni potencijal za usmeno prevodenje. Ja na početku svakog semestra dam studentima zadatak da sami procjene svoje prednosti i nedostatke u simultanom i konsekutivnom prevodenju. Točnost te samoanalize isto je tako dobar pokazatelj za opću sposobnost analize.

HDKP: *Kojim metodama postižete napredak kod studenata i u kojem približno postotku, prema Vašem mišljenju, uspjeh studenta ovisi o treneru?*

VR: Kod početnika u simultanom prevođenju testiram sposobnost paralelnog slušanja, razumijevanja i govorenja, i to prvo kroz kognitivne vježbe *shadowinga*, zatim kroz opisivanje slika ili videoklipova (mijenjajući kanal dotoka informacija s auditivnog na vizualni), a tek se nakon toga bavimo prvim tekstovima. Težina i duljina tekstova povećava se tijekom studija. Ja rado upotrebljavam i video snimke iz stvarnog života kako bi se studenti suočili s različitim akcentima, stilovima i tempom govora. Kod didaktike simultanog prevođenja važan je i glas, te radimo na naglasku, artikulaciji i prozodiji. Na višim stupnjevima simultanog prevođenja u svakom se semestru obrađuje neka tema, kako bi se studenti detaljnije upoznali s određenim područjem, stekli određena stručna znanja i naučili izraživati glosare.

Kod konsektivnog se prevođenja prvo radi na vježbama pamćenja, npr. prepričavanje kratkih priča/anegdota. Zatim im polako dopuštamo voditi bilješke. Preko rasprave o bilješkama dolazimo na temu analize teksta. Kasnije u to uključujemo i evaluaciju svih relevantnih parametara kao što su namjera govornika, retoričke strategije, poslodavac, dnevni red, organizator događanja itd. Daljnji elementi nastave konsektivnog prevođenja uključuju naravno i samo izlaganje (*delivery*), nastup, gestikulaciju, mimiku te komunikaciju s publikom. A korištenjem videotehnike studenti se suočavaju s vlastitom prezentacijom.

MH: Katkad se znam našaliti da je za svaki neuspjeh studenta konferencijskog prevođenja kriv trener, a za svaki uspjeh zaslužan sam student. Ali naravno da je uvijek riječ o kombinaciji dvaju čimbenika – uspjeh studenta vjerojatno je rezultat sposobnosti trenera da otkrije što je toj osobi

Michelle Hof, trenerica na poslijediplomskom studiju konferencijskog prevođenja na Sveučilištu La Laguna i Sveučilištu u Yorku, Izvor: Privatni album M. H.

Dragana Vulić Budanko, trenerica na poslijediplomskom specijalističkom studiju konferencijskog prevođenja pri Sveučilištu u Zagrebu, Izvor: Privatni album D. V. B.

potrebno za napredak te sposobnosti studenta da primijeni smjernice koje je dobio.

DVB: Trenerski rad obuhvaća i individualni i grupni pristup. Trener prati svakog pojedinog studenta, ali unutar grupe. Veličina i dinamika grupe umnogome određuje način rada. Velika je razlika raditi s tri ili trinaest studenata. U velikim grupama, primjerice, trener mora organizirati rad tako da svaki student dobije priliku prevoditi i dobiti konstruktivan komentar, ali i da on ili ona čuje svakog studenta. To znači da mora strogo upravljati vremenom, naučiti studente da koncizno i sustavno ocjenjuju kolege, kombinirati prevođenje u grupama ili parovima i sl. Ako redovito, iz tjedna u tjedan, prati rad studenata i razvoj vještina, trener može usmjeravati studente, raditi na njihovim nedostacima te predlagati načine na koje ih mogu nadvladati. Talent i rad ključevi su uspjeha studenata, ali kao i u sportu, uspjehu može doprinijeti i dobar trener, onaj koji poznaje i bodri svoje studente.

HDKP: *Je li se i kako vaš stil držanja vježbi promijenio pojavom umjetne inteligencije i raznih oblika automatiziranih sustava za prevođenje?*

EZG: Mi smo itekako svjesni razvoja softvera za računalno potpomognuto usmeno prevođenje (CAI – Computer Assisted Interpreting), potom tehnologija pretvorbe govora u tekst (*speech-to-text*) i govora u govor (*speech-to-speech*), tehnologije *respeakinga* ili strojnog usmenog prevođenja. I potičemo studente da pohađaju radionice na te teme te organiziramo vježbe, no ne bih rekla da se naš osnovni program znatno promijenio jer studenti i dalje moraju razviti

iste vještine. Također smo se pobrinuli da studente obučimo za rad na digitalnim platformama za prevođenje na daljinu te da vježbaju u stvarnom životu. No, treba biti realističan po pitanju onoga što se može napraviti u 9 mjeseci studija.

Ja sam u konačnici sigurna u dvije stvari. Prvo, u budućnosti će tehnološki potkovani prevoditelji sigurno biti u prednosti (zapravo, već su i sada). I drugo, usmeno prevođenje nije isključivo kognitivna vještina, već i društvena usluga gdje povjerenje igra ključnu ulogu. Kada ne možeš komunicirati drugačije nego preko prevoditelja, ključno je vjerovati da će prevoditelj odraditi svoj posao. A možemo li vjerovati stroju onoliko koliko vjerujemo ljudskom biću?

VR: Ne, moja se nastava (još) nije promijenila uslijed razvoja umjetne inteligencije ili strojnog prevođenja. Međutim, ja studentima ukazujem na utjecaj novih tehnologija na tržište prevođenja te ilustriram to na primjeru vlastitih profesionalnih iskustava.

MH: Primjena novih tehnoloških rješenja sastavni je dio posla u svakom zanimanju, bez obzira na područje kojim se bavimo. Svaki put kad se pojavi neka nova tehnologija, konferencijski prevoditelji trebali bi razmišljati kako da je iskoriste za unapređivanje prakse. Moj posao kao trenerice

Elena Zagar sa studentima generacije 2022./2023., Izvor: Privatni album E. Z.

jest pomoći studentima da istraže prednosti i nedostatke novih tehnologija, kako bi ušli u profesiju sposobni iskoristiti napredak, a moguće ga čak i usmjeravati.

Kad je riječ o umjetnoj inteligenciji, potencijalni razmjeri promjena veći su i brži nego išta s čime sam se dosad susretala, ali moj pristup rješavanju tih pitanja ostaje isti. Na sreću, mnogo je dobrog napravljeno kako bismo imali proaktivni pristup i u potpunosti vjerujem da će se naša profesija prilagoditi i razviti načine rada u skladu s tim. 🌐

Pletenje prstima po plastici: Duolingo i vrli novi svijet obrazovanja

Napisao: Tomislav Buljević

Može li nas pametni telefon učiniti pametnijima? Ili se upravo pojavom te naprave čovječanstvo izgubilo u džungli sadržaja, a zapravo pustinja znanja? Budućnost će dati odgovor, no za sada možda nije sve tako crno. Na primjer, broj korisnika obrazovnih aplikacija raste, posebice onih za učenje stranih jezika. Upravo konferencijski prevoditelji, posebice oni koji rade za institucije Europske unije, imaju potrebu za učenjem stranih jezika i zbog proširenja kombinacije radnih jezika. Stoga je smisleno uzeti u obzir i aplikacije za učenje stranih jezika kao sredstvo za (samo)obrazovanje.

Neke aplikacije stavljaju naglasak na uron i intuitivno učenje uz pomoć slika bez prevođenja s materinskog jezika (Rosetta Stone), kod drugih je pak naglasak na gramatici jezika i komunikaciji (Berlitz, Babbel), a Busuu preferira umrežavanje s drugim korisnicima. No, neupitni je tržišni lider praktički od samog nastanka (2011.) Duolingo, inače poznat po simbolu – zelenoj sovi zvanog Duo.

Zašto je Duo na tronu?

Glavni je razlog popularnosti aplikacije genijalnost njezina tvorca koji je iskoristio našu ovisnost o glađenju plastično-metalne pločice, zamaskirao učenje u besplatnu igru (uz mogućnost nadoplate), a korisnike pretvorio u radnike (koji toga nisu svjesni). Velika većina vjerojatno nije čula za ime Louis von Ahn, no jamačno se je koristila izumima i procesima u čijem je nastanku sudjelovao: testove CAPTCHA i reCAPTCHA te postupak *crowdsourcinga* (još uvijek neustaljeno preveden kao masovna podrška ili dobivanje masovne podrške). U testu CAPTCHA server od korisnika traži unos nekoliko simbola prikazanih na slici u cilju prepoznavanja ljudske aktivnosti (npr. prilikom prijave na e-poštu). Prerađenu inačicu reCAPTCHA koja se koristi *crowdsourcingom* tj. neizravnom suradnjom ogromnog broja korisnika u cilju digitalizacije knjiga prodao je 2009. Googleu. Dakle, s neavršenih 30 godina Louis je ušao u povijest stvaranja

Izvor: Pexels.com

interneta te se posvetio kreiranju Duolingo koji se također temelji na postupku *crowdsourcinga*: korisnici zapravo nesvjesno pomažu računalu u rješavanju njemu nedokučivih zadataka kao npr. prevođenja i prepoznavanja teksta.

Sam je proces učenja niz kvizova koji se sastoji od dopune ili pogađanja prijevoda rečenice (tj. riječi), transkripcije audiozapisa i čitanja. Pritom se upotrebljavaju metode poput aktivnog prisjećanja (*active recall*), vremenski raspoređenog ponavljanja (*spaced repetition*) i multimodalnog učenja. S osnovnih riječi postepeno prelazite na složenije rečenične strukture i proširujete vokabular obrađujući različite teme – od hrane, svakodnevnih rutina i situacija, putovanja, dijelova tijela pa sve do gospodarstva, politike, prava. Naići ćete na brojne bizarne (i ujedno upečatljive) rečenice: „Kruže glasine o korumpiranosti ovog medvjeda” ili „ovog zeca treba uhapsiti”.

Igrifikacija

Duolingoovo jednostavno neformalno grafičko sučelje podsjeća na videoigre, no to nije jedina sličnost: sustav se koristi metodom igrifikacije (eng. *gamification*), tj. upotrebe bodova, virtualnih dobara, praćenja suigrača u svrhu učenja te motivacije. Konkretno, korisnike se svakodnevno opsesivno upozorava na nužnost zadržavanja neprekinutog niza dana aktivnosti (tzv. *streak*) ili se potiče na vježbanje dodjelom virtualnih nagrada i novčane jedinice. Naravno, virtualne se nagrade mogu i kupiti stvarnim novcem. Iskusni i odlično umreženi von Ahn opipao je puls tržišta, ali i ulagatelja: ubrzo nakon lansiranja na tržište milijunske mase pohrlile su učiti i pritom se međusobno natjecati nesvjesne da pritom stvaraju ogromnu bazu podataka koja napaja sustav umjetne inteligencije. Možda je ljudima teško razgraničiti igru od učenja, no umjetna inteligencija definitivno uči o vama te se prilagođava, lavirajući na tankoj granici između dosade i

obeshrabrenja, a sve u cilju poticanja ovisnosti. Zapravo, čini se da je ova aplikacija sve privlačnija zbog niza pozitivnih povratnih sprega.

Duo se izgleda izlegao pod sretnom zvijezdom: besplatan tečaj privlači sve veći broj korisnika, što pak poboljšava i kvalitetu tečajeva, ali i broj jezika koji je dostigao rekordnih 40. Osim vodećih svjetskih jezika u ponudi su i rijetki poput zuluja, ali i izmišljeni poput klingonskog. Što se hrvatskog jezika tiče, njega nude aplikacije Ling i Mondly. Popularnost pojedinih jezika posljedica je i uspješnog izvoza medijskih proizvoda, pa čak i socioekonomskih pojava te ratova. Primjeri su K-pop, turske i latino-američke sapunice, masovnost učenja švedskog u matičnoj zemlji zbog priljeva migranata te strelovit rast broja polaznika ukrajinskog. Čitav je koncept naizgled dobitna

kombinacija za sve sudionike i pritom omogućava filantropsku viziju „besplatnog obrazovanja za sve” – životnu opsesiju von Ahna, uzrokovanu odrastanjem u siromašnoj Gvatemali. Inače, Duolingo se širi i na segment certificiranih testova engleskog jezika te podučavanje glazbe, matematike i pismenosti.

Učinkovitost

Nameće se stoga pitanje o učinkovitosti nakon svih tih pustih sati učenja/igranja (navodno 400 za tečaj francuskog)¹. Već sam podatak da samo 0,01 posto završi čitav tečaj budi skepsu.² Prema nekim istraživanjima dostigne se početnička razina, temelj za ozbiljnije učenje: ovladate određenim vokabularom uz elegantno zaobilaženje doline suza gramatike koja se shvaća uglavnom intuitivno³. Zapravo, čitavo iskustvo moguće je usporediti s pokušajem montiranja bez uputstva npr. zloglasnog Ikea ormara s kliznim vratima. Ostaje za vidjeti što donosi budućnost, posebice upotreba virtualne stvarnosti u cilju komunikacije i daljnji razvoj umjetne inteligencije.

Za sada se čini se da ćemo ipak morati pričekati na zaista uspješnog vječito nasmiješenog džepnog osobnog tutora savršeno prilagođenog kako našim potrebama tako i blještavilu TikToka. No u odnosu na sve opasnosti koje vrebaju s interneta te ogromnu količinu izgubljenog vremena, platenje prstima po Duolingu i nije loša razbibriga ili barem vježba za poboljšanje pamćenja. 🎧

1 <https://thehunswoman.com/how-long-does-it-take-to-finish-a-language-on-duolingo/>

2 <https://www.theverge.com/22583950/duolingo-language-learning-anxiety>

3 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/flan.12600>

Intervju s prof. Bartom Defrancqom, voditeljem katedre za usmeno prevođenje na Fakultetu za umjetnost i filozofiju Sveučilišta u Ghentu

U svijetu etike roboti su i dalje stranci

Razgovarala i s engleskog prevela Sandra Breznički Učović

Tehnologije za usmene prevoditelje, uključujući aplikacije umjetne inteligencije (UI) poput virtualnih kolega u kabini, te platforme za simultano prevođenje na daljinu, koncepti su koji su među usmenim prevoditeljima u posljednje vrijeme podigli mnogo prašine, osobito od pandemije. Neke kolegice i kolege, čini se, s entuzijazmom su prigrlili sve nove pojave, dok drugi, usudili bismo se reći velika većina, izražavaju veliku skepsu, protivljenje i strah za budućnost profesije. Stoga smo odlučili istražiti perspektivu nekoga tko se bavi budućnošću profesije. Profesor Bart Defrancq konferencijski je prevoditelj i predavač konferencijskog prevođenja na Odsjeku za pismeno i usmeno prevođenje i komunikaciju Sveučilišta u Ghentu. Između ostalog, vodi kolegij koji studentice i studente upoznaje s raspoloživim tehnologijama za konsekutivno i simultano prevođenje. Osim toga, trenutni je predsjednik CIUTI-ja, globalnog udruženja sveučilišnih odsjeka koji nude studijske programe pismenog i usmenog prevođenja. U nastavku donosimo njegova razmišljanja o tehnologiji, UI-ju i budućnosti profesije usmenih prevoditelja.

HDKP: *Gospodine Defrancq, prijedimo odmah na stvar. Sve manje studentica i studenata pokazuje interes za zanimanje pismenog i/ili usmenog prevoditelja. Jedan od razloga zasigurno je prevladavajuća predodžba da usmene prevoditelje dijeli tek nekoliko koraka od toga da ih nadomjesti UI. Smatrate li to točnim i bismo li zbog toga trebali prestati motivirati mlade ljude da se odluče za zanimanje usmene prevoditeljice ili prevoditelja?*

BD: Ne mislim da će UI u potpunosti nadomjestiti ljudsko usmeno prevođenje. Dakako da će promijeniti tržište, no značajan udio tržišta usmenog prevođenja ostat će u domeni ljudskog djelovanja, i to iz cijelog niza razloga na koje ću se osvrnuti u nastavku razgovora. Teško je u trenutačnim okolnostima predvidjeti kako će se stvari razvijati, no branša pismenog prevođenja vjerojatno je dobar nagoviještaj onoga što možemo očekivati na području usmenog prevođenja: broj rješenja za prevladavanje jezičnih barijera će rasti, a to u određenim kontekstima uključuje i održiva rješenja utemeljena na UI-ju. Istovremeno, usmene prevoditeljice i prevoditelji morat će širiti paletu svojih vještina

Izvor: Privatni album B. D.

kako bi mogli obavljati nove vrste zadataka u kombinaciji s tehnologijom. Uređivanje automatskih titlova će, primjerice, vjerojatno doživjeti veliki procvat. To se može doimati razmjerno nezahvalnim zadatkom za usmene prevoditelje, no nove generacije imaju uvelike drugačiji pogled na tržište rada od starijih kolegica i kolega koji su stasali u duhu „obavljanja posla od početka do kraja” bez pomoći tehnologije.

Trebali bismo nastaviti poticati mlade da studiraju jezike i usmeno prevođenje. Broj upisa u studijske programe prevođenja u padu je i dovodi do nedostatka usluga pismenog i usmenog prevođenja na tržištu. Tehnološka poduzeća pokušavaju uvjeriti korisnice i korisnike takvih usluga da taj

nedostatak kompenziraju UI-jem. Nećemo, dakle, uspjeti preokrenuti negativni trend na tržištu ako ne uspijemo pridobiti više studenata i studentica za studije prevođenja. Tehnološka poduzeća uočila su prilike na tržištu i aktivno šire priču o manjku usluga prevođenja zbog nedovoljnog broja ljudskih pružatelja takvih usluga.

HDKP: *Veliki jezični modeli (VJM-ovi, engl. Large Language Models) veoma su važan dio tehnološkog mozaika povezanog s usmenim prevođenjem. Možete li objasniti što su oni, koje su im mogućnosti i nedostaci, primjerice u pogledu zaštite podataka?*

BD: VJM-ovi su u osnovi matematičke reprezentacije nepojmljivo velikih korpusa koji se mogu mijenjati podučavanjem, tj. unosom novih podataka ili u interakciji s ljudima. VJM-ovi generiraju napisani ili izgovoreni tekst na temelju usporedbe vjerojatnosti da sljedeća jedinica (glas, riječ itd.) bude x ili y. Pritom je ovdje važna riječ „matematički“, osobito u pogledu rasprave o pravima intelektualnog vlasništva ljudi koji su – najčešće ne svojom voljom – pridonosili korpusima. VJM-ovi ne reproduciraju komadiće informacija koje se nalaze u korpusima; oni proizvode napisani ili izgovoreni tekst na temelju obrazaca vjerojatnosti u podacima. Time je teže tvrditi da se VJM-ovima krše prava intelektualnog vlasništva. Još ćemo, doduše, vidjeti hoće li se suci prikloniti takvoj argumentaciji ili ne.

Glavni nedostatak VJM-ova sigurnost je podataka. Svi su trenutačni VJM-ovi u privatnom vlasništvu i povjerljivost je proporcionalna financijskoj moći korisnice ili korisnika. Ako ste voljni platiti puno novaca, sigurnost vaših podataka bit će u skladu sa standardima. Besplatni sustavi ne nude nikakvu zaštitu, što znači da će privatno poduzeće podatke brže bolje zgrabiti kako bi ih moglo prodati ili iskoristiti u druge svrhe. U tehnološkoj branši postoji poslovice: „Ako ga ne plaćate, proizvod ste vi.“ Kao pojedinci imamo pravo ustupiti naša prava i podatke. U kontekstu usmenog prevođenja, međutim, dolazi do interakcije većeg broja stranaka i uporaba VJM-ova (bilo da se njima koriste ljudi koji komuniciraju bez usmenog prevoditelja ili usmeni prevoditelji sami) podrazumijeva obradu podataka svih uključenih strana: tražitelja azila, pacijentice, osumnjičenika, mikropoduzetnice, govornika na vašoj sljedećoj konferenciji itd. U osnovi, policijski službenik koji ispituje osumnjičenu osobu s pomoću Google Translatea informacije o njezinu nezakonitom ponašanju predaje u ruke Googlu. Kada usmeno prevodi čovjek, povjerljivost se poštuje bez obzira na visinu honorara.

Osim povjerljivosti, imamo još i problem ispravljanja pogrešaka. Ljudi manje više dosljedno mogu naknadno ispraviti učinjene pogreške, čak i ako su te greške napravili mnogo ranije. Kod usmenih prevoditeljica i prevoditelja može doći do toga da isprave pogrešku koju su napravili i prije više desetaka sekundi. Stroj ne može održati tu sposobnost na tako duge staze i čak kad bi vremenski razmak bio kraći, i dalje mu nedostaju komunikacijske vještine kojima bi publiku na učinkovit način mogao upoznati s greškom i ispraviti je. Time dolazim do pitanja odgovornosti: privatna poduzeća koja su vlasnici VJM-ova izuzetno nevoljko preuzimaju odgovornost za pogreške strojnog prijevoda ili drugih usluga. OpenAI (poznat po ChatGPT-u) nedavno

je svojim uvjetima korištenja dodao izjavu o odricanju od odgovornosti u kojoj piše da se njihove usluge ne bi trebale upotrebljavati u postupcima donošenja odluka javnih tijela. Zamislite, primjerice, postupke traženja azila ili kaznene postupke. Tehnološka poduzeća teret odgovornosti za negativne posljedice stavljaju izravno na pleća korisnika. Važno je naglasiti i to da razvojni programeri koji rade s UI-jem zapravo nemaju pojma kako stroj proizvodi ono što proizvodi. U pogledu pravne odgovornosti to je velik problem. Nijedan sudac ili porota neće se moći uvjeriti u krivnju izvan razumne sumnje ako poduzeće poput Googla ne preuzima odgovornost za funkcioniranje svog sustava pismenog prevođenja u slučaju da se osporava prijevod iskaza. Ljudski usmeni prevoditelji pružaju takvu odgovornost.

HDKP: *Upoznali smo se na predavanju o tehnološkom osnaživanju sadašnjih i budućih generacija usmenih prevoditeljica i prevoditelja. Možete li našim čitateljicama i čitateljima ispričati kako Vi osnažujete studente usmenog prevođenja i kako bi se profesionalni usmeni prevoditelji sami trebali osnažiti kada govorimo o tehnologijama za usmeno prevođenje?*

BD: Osnaživanje obuhvaća znanje, razvoj vještina i socijalno i etično ponašanje. Najiskrenije smatram da bi studentice i studenti trebali stjecati znanje o UI-ju. Postoje projekti na Sveučilištu u Gernersheimu (Mainzu) i Kölnu u okviru kojih se razvijaju tečajevi o UI-ju. Znanje će budućim usmenim prevoditeljima pomoći da saznaju u kojem se smjeru tehnološki razvoj kreće i da formuliraju vlastite potrebe u odnosu na tehnologiju. Naravno, jasno je da je veoma važno razvijati i vještine korištenja alatima UI-ja. To znači da treba naučiti kako se koristiti alatima, ali i kako alati općenito funkcioniraju. Alati će se s vremenom mijenjati čime će obuka u svrhu rukovanja alatom brzo postati suvišna. Stoga je potrebno zauzeti širu perspektivu glede razvoja alata. Kao što sam rekao ranije, paleta vještina mladih usmenih prevoditeljica i prevoditelja trebala bi im omogućiti da nude nove usluge u okviru kojih će raditi s poluproizvodima utemeljenima na UI-ju. Najvažnije, studenticama i studentima treba osvijestiti što će u budućnosti biti njihova glavna prednost: njihova etičnost. Povjerljivost i odgovornost jesu područja u kojima tehnološka poduzeća, čini se, ne nalaze pouzdana rješenja. Upravo će u tim područjima usmene prevoditeljice i prevoditelji dugoročno biti konkurentni, pod uvjetom da se tijekom obrazovanja naših studenata više usredotočimo na aspekte etičnosti.

HDKP: *Zaključno, kako strukovne udruge, same prevoditeljice i prevoditelji i oni koji ih podučavaju mogu pridonijeti tome da usmeno prevođenje bude spremno za budućnost?*

BD: Osnaživanjem, sebe, svojih članova i studentica i studenata. Strukovne udruge i sveučilišta dužni su informirati javnost na iskren način o uslugama koje UI može pružiti i o rizicima koji su s time povezani. Društvenim diskursom dominiraju tehnološka poduzeća. Potrebno je stvoriti kontradiskurs. Spomenuti policijski službenik mora biti svjestan da, koristeći se Google Translateom, može ugroziti istragu protiv osumnjičene osobe zato što ga Google nikada neće poduprijeti ako dođe do sumnje u prijevod iskaza. Previše ljudi nije svjesno kamo odlaze njihovi i podaci drugih osoba i kako se upotrebljavaju. Osvještavanje je ključno. 🌀

Što radimo kada ne radimo

Razgovarala: Renée Davies

U prošlom smo broju Biltena predstavili dvoje naših prevoditelja koji se uz svoj stresan posao u slobodno vrijeme opuštaju uz neku zanimljivu aktivnost. Otkrili smo da Maja Šimleša piše slikovnice za djecu, a Jan Vanek izrađuje replike srednjovjekovnih predmeta. U ovom broju predstavljamo još tri prevoditeljice i njihove hobije uz koje se opuštaju kad ne prevode.

ERNA FERENĐA LUBURIĆ

HDKP: *Erna, znamo da te osim konferencijskog prevodenja zaokuplja još jedna aktivnost. Čime se to baviš u slobodno vrijeme*

EFL: Kad god uhvatim vremena i nisam na putu zbog posla, idem na satove rekreativnog baleta (klasičnog i modernog) za odrasle tu u Zagrebu, u baletnom studiju DanzArt.

HDKP: *Kako si se zainteresirala za balet?*

EFL: U djetinjstvu i mladosti bavila sam se ritmičkom gimnastikom, a kratko sam vrijeme išla i na suvremeni ples. Nakon studija i kasnije, kada sam počela raditi kao prevoditeljica, tražila sam neku sličnu aktivnost koja bi me veselila i ispunjavala na isti način, ali to nije bilo lako naći. To je čest problem bivših sportaša koji se ne mogu rekreativno nastaviti baviti svojom disciplinom. U to doba nije bilo tako bogate ponude rekreativnih aktivnosti kakva postoji danas pa se moje bavljenje sportom svodilo na povremeno vježbanje i isprobavanje koječega. Budući da u ovom našem poslu jako puno sjedimo, uvijek sam se nastojala što više kretati u slobodno vrijeme.

HDKP: *Što te to privlači baš baletu i koji su izazovi?*

EFL: Ples obožavam i oduvijek me zanimao. Gledam i pratim klasični balet i suvremeni ples koliko god stignem, ali nije mi padalo na pamet da bih se u ovoj dobi na bilo koji način mogla time baviti. A onda sam prije nekoliko godina otkrila da u Zagrebu postoji rekreativni balet za odrasle i odlučila probati.

Već nakon prvih nekoliko satova baleta osjećala sam se kao doma iako me tjednima boljelo sve živo. Trebalo je probuditi mišiće koji su nekoliko desetljeća manje-više spavali. Balet je vrlo pomno razrađena i striktna disciplina, svaki pokret mora biti točno na svom mjestu.

HDKP: *Koliko često imaš treninge/satove baleta?*

EFL: Kada sam u Zagrebu, idem nekoliko puta tjedno, ali i na putovanjima nastojim biti što aktivnija. U Bruxellesu sam našla baletni studio u kojem vježbam kada radim za institucije EU-a, ako stignem nakon posla.

HDKP: *Neki ljudi misle da se balet mora početi plesati u djetinjstvu. Što te motivira da nastaviš?*

EFL: Svakako je puno bolje početi s pet godina nego s pedeset, ali u studiju ima i mlađih i starijih od mene i nitko se time ne opterećuje. Zdrav smisao za humor također pomaže. Najviše me motivira činjenica da učim i napredujem, iako na početku nisam imala gotovo nikakva očekivanja.

Profesionalni je balet disciplina za mlade ljude pa neki kroz tu prizmu gledaju i na rekreativni balet. Međutim, svijet više nije kakav je bio prije četrdesetak godina kad sam bila mlada sportašica. Danas se ljudi svih dobi bave najrazličitijim aktivnostima i nitko se više tome ne čudi. Ja ću plesati dok god mi to zdravlje bude dopuštalo. Dok plešem, zaboravim na sve, a vrijeme je provedeno u baletnom studiju samo moje.

Izvor: Privatni album E. F. L.

SANJA MATEŠIĆ

HDKP: Sanjo, ti si iskusna prevoditeljica, radila si u Haagu, a sada radiš kao freelancer. Osim što si vrlo uspješna i revna u svom poslu, znamo da pišeš i pjesme, a u posljednjih nekoliko godina prevalila si pola svijeta. Svi s interesom pratimo tvoje pustolovine na Facebooku gdje objavljuješ prekrasne slike s tih putovanja. Međutim, ovaj put bismo željeli saznati nešto o jednom neobičnom hobiju kojim se baviš. O čemu se radi i što te oduševljava?

SM: Trenutno me najviše oduševljava japansko streličarstvo ili kyudo. Prvo me privlači činjenica da se može prilagoditi starijim osobama, dakle, nema ograničenja po dobi, niti je potrebna neka posebna fleksibilnost ili velika snaga, a druga stvar koja mi se jako sviđa jest da to nije samo vježba za tijelo, nego je prvenstveno vježba za duh, jer se vježba strpljenje, smirenost, koncentracija, obraća se pažnja na cijelo tijelo – važan je svaki detalj.

Izvor: Privatni album S. M.

HDKP: Trebate li neku posebnu opremu za to?

SM: Opremu dobivamo u Kyudo društvu Zagreb. Prostor je donedavno bio u Kući aikida, koja će se sada rušiti, pa smo privremeno smješteni u dvorani Mjesnog odbora na

Voćarskoj cesti. Iskusni su vježbači ljeti na savskom nasipu jer gađaju s 24 metra, a mi početnici vježbamo u dvorani i gađamo s puno manje udaljenosti.

HDKP: Koliko sam vidjela, radi se o vrlo velikom luku. To nije onaj običan robinhudovski luk.

SM: Tako je, ogroman je. Mi se koristimo lukovima Društva, ali oni koji se misle ozbiljno time baviti poslije kupe sebi svoj luk koji naručuju na internetu. Za razliku od zapadnog streličarstva, luk se diže u zrak i napinje iznad glave pa se upotrebljavaju veliki leđni mišići, a ne prsni mišići. Treba se dobro uprijeti u noge, tako da zapravo cijelo tijelo sudjeluje, pa je to jako dobro za cirkulaciju, jačaju se leđa i to pomaže za lijepo, uspravno držanje, što je meni jedan od glavnih ciljeva.

HDKP: Postoje li natjecanja u kyudu?

SM: U inozemstvu se održavaju natjecanja među onima koji se kyudom ozbiljno bave. Glavni cilj nije pogoditi metu, već je pogodak u metu samo posljedica svega ostalog: pravilnog držanja tijela, pravilnog disanja, pravilnih i elegantnih pokreta. Ako se to sve uspije uskladiti, onda pogodak u metu slijedi gotovo automatski. Na natjecanjima se ocjenjuju svi ti elementi. Svrha je koncentrirati se i smiriti, napraviti sve pokrete kako treba, uskladiti ih s dahom i onda kada čovjek osjeti da je spreman, odapeti strijelu. Ako je dovoljno koncentriran, ima dobar stav i pravilno diše, onda će strijela otići tamo gdje treba.

HDKP: I kad to sve stigneš s obzirom na sva tvoja putovanja i posao?

SM: Treniram kada mogu, a nažalost često izostajem. To mi zapravo nije veliki problem jer tijelo pamti, pa ipak imam osjećaj da pomalo napredujem. Naravno da bi bilo bolje da je redovitije.

HDKP: Kako si uopće saznala za taj sport?

SM: Tako što mi se na Facebooku ukazao oglas Kyudo društva Zagreb. Oni su dobili sredstva u sklopu jednog projekta čiji je cilj bio aktivirati starije osobe, pa su objavili besplatan tečaj kyuda za osobe iznad 60 godina starosti. U Japanu kyudo vježbaju i s 80 ili 90 godina. Mi stariji ne radimo sve pokrete koje rade oni u skupini mladih, npr. oni neke stvari rade klečeći, a mi ne klečimo, već sve radimo iz stojećeg položaja.

HDKP: Misliš li da ti kyudo pomaže i u poslu u koncentraciji?

SM: Teško je to procijeniti, ali mislim da je sve što traži i vježba koncentraciju za nas jako korisno. Ono što primjećujem je da se vježba i strpljenje. Ljudi koji duže vježbaju kažu da su postali puno strpljiviji jer se sve odvija polako. U dvorani su samo dvije mete, pa moramo čekati na red za gađanje. Sve se radi polako i strpljivo, nema nervoze. I drugi strpljivo čekaju mene dok prtljam sa strijelom. Naime, cilja se na skladne, elegantne pokrete, ali na početku to ne ide baš tako lako. Treba strijelu točno namjestiti, strogo je propisano kako se drži luk, struna i strijela. Drugi sve to vrijeme strpljivo čekaju svoj red i sve se odvija u atmosferi mira i staloženosti. Nitko nikoga ne požuruje, pa čovjek vježbajući dobiva unutarnji mir.

SONJA ĐERASIMOVIĆ

HDKP: Sonjo, koliko znam, osim što si se godinama bavila novinarstvom, sada već nekoliko godina putuješ i prevodiš za institucije EU-a. Ali otkrili smo da u zračnim lukama, u očekivanju polazaka aviona, često pratiš bridž utakmice, a ponekad i glasno navijaš. Kako i kada si se počela baviti bridžem?

SD: Ja sam uvijek voljela karte. Kad sam bila mala, moj me djed vodio u Klub pravnika gdje sam, prije nego što sam naučila čitati i pisati, počela s njima igrati tabliča pa onda belu pa remi i ostale društvene igre. Dečki su uglavnom igrali preferans, što sam i ja vrlo brzo naučila. Onda, kada sam imala 11 ili 12 godina, cijelo sam se ljeto s bratićima skrivala negdje u debelom hladu na moru da ne bismo morali nešto roditeljima pomagati, pa smo nas troje lupali preferans. Tako je počelo. I kako su muški članovi obitelji igrali ili šah ili bridž ili oboje, onda sam nekako, uz oca, i ja krenula igrati.

HDKP: Jesi li pohađala neki tečaj?

SD: Poslije dosta godina otišla sam na tečaj da to sve sistematiziram u glavi. Mislim da je pametnije otići na tečaj koji se s vremena na vrijeme organizira. Iako smo u timu imali i samouke. Jedan od naših najboljih i najpametnijih dečki koji je otišao u Ameriku i čak bio predsjednik hrvatske Men-se bio je potpuno samouk. Skinuo si je pravila s interneta i tako naučio i super igrao. Ali, za nas obične ljude bolje je ići na tečaj jer ti sistematično sve prikažu, a naravno, moraš to i voljeti.

Izvor: Privatni album M. Š.

HDKP: Kako je igra organizirana?

SD: Prvo igraš u paru, a moraš imati dva para da složiš stol jer igrate jedni protiv drugih. Na prvenstvima se igra u momčadima, šest ljudi u timu, četvero igra, a dvoje je u rezervi. Ti svi ljudi na hrpi mogu biti svakakvi: stari, mladi, siromašni, bogati, ružni i lijepi, ali tamo nema bedaka. Za stolom smo protivnici, ali poslije igre smo sve drugo samo ne neprijatelji. Jer protiv koga bi igrali da njih nema? Mi se volimo. Na turnirima uživo jedni sjede – to je linija North-South – a linija East-West putuje okolo kako bi svi u dvorani odigrali sve kombinacije karata koje postoje. Igrači idu u jednom smjeru, a karte se vrte u drugom smjeru, svatko po trinaest štihova.

HDKP: Kada uz posao stigneš igrati?

SD: Ja igram svaki dan kad mogu. U zadnje vrijeme bila je izvanredna situacija pa je online bridž postao vrlo bitan. Imamo i online turnire u Hrvatskoj. Moram se pohvaliti da jedini u cijeloj regiji imamo vlastitu bridž platformu koja se zove *Bridgepard*. Nju su izradili naši dečki programeri koji su svi ili bili ili jesu u reprezentaciji. Oni su izdvojili dio svoga privatnog vremena, zakupili virtualni prostor i izradili tu platformu koja ništa ne košta i na njoj igra reprezentacija. Mogu se pratiti treninzi i naša prvenstva. Imaju nekoliko turnira tjedno.

Postoji i američka platforma *Bridge Base Online* (BBO) na kojoj svakog trenutka, od 0 do 24, igra nekoliko tisuća ljudi u svijetu. Tu se skupljaju neki bodovi, određuju se kategorije, i pozicije na svjetskim rang listama, ali nitko osim nas u regiji ili šire nema svoju malu platformu koja je zaista izvrsna.

HDKP: Što te najviše privlači kod bridža?

SD: Bridž je beskrajno dobra igra, trening za mozak, posebno za kratkotrajnu memoriju. Imamo i starijih članova koji možda više ne igraju tako dobro kao u svojoj najjačoj dobi, ali ima igrača koji sa svojih osamdeset i više godina dođu i odrade turnir od četiri-pet sati i tako treniraju mozak. Zato ja to zaista preporučam kao izvrsnu vježbu za mozak koja služi i kao prevencija senilnosti. 🧠

HDKP: Može li se bridž igrati za novce?

SD: Postoji *rubber bridge* koji se igra za lovu, ali to se kod nas uopće ne igra. Tko igra za novce, igra poker gdje se puno više novaca okrene i uvijek su vjerojatnosti u pitanju. Ali bridž je divna igra koja ima više matematičkih mogućnosti od šaha, koja je apsolutno anarhoidna, pa su je totalitarni režimi, za razliku od šaha, uvijek zabranjivali.

NOVOSTI IZ HDKP-a

Pripremila Marta Ljoka

Pedeseta obljetnica ZKTS-a (Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije)

Napisala Erna Ferendža Luburić

Panel rasprava na konferenciji ZKTS-a, fotografirala Nika Hölbl Praper

Naše kolegice i kolege iz Slovenije ove su godine 12. siječnja u Brdu pri Kranju svečano i radno obilježili pedeset godina postojanja svoje udruge. Za tu su priliku organizirali jubilarni simpozij pod nazivom *The (Un)discarded Cloak of Invisibility* i okupili stotinjak uzvanika među kojima su bili članovi ZKTS-a i drugih prevodilačkih udruga iz Slovenije i drugih zemalja, predstavnici AIIC-a i DG SCIC-a, slovenske akademske zajednice i raznih drugih organizacija. ZKTS je povodom obljetnice objavio i zbornik radova o konferencijskom prevodenju, a članovi ZKTS-a osigurali su za simpozij i simultano prevodenje na slovenski i engleski.

Program je započeo pozdravnim govorom predsjednice ZKTS-a Jane Zidar Forte nakon čega je slijedio niz zanimljivih predavanja. Bianca Prandi sa Sveučilišta u Innsbrucku govorila je o konferencijskom prevodenju uz pomoć računala, a u raspravi koja je slijedila istaknute su i prednosti i mane takvog tehnološkog pristupa. Haris Ghinos, potpredsjednik AIIC-a, predstavio je standard ISO 23155:2022 i govorio o razgraničenju na području konferencijskog prevodenja u online okruženju. Nakon Harisova izlaganja razvila se živa rasprava o opasnostima kao što su gubitak pristupa tržištu koje sve više preuzimaju platforme, pojava velikog broja nekvalificiranih prevoditelja te pritisak na cijene. Istaknuta je važnost održavanja standarda kvalitete i kontinuiranog

educiranja klijenata. U nastavku je Frédéric Pirotte iz DG SCIC-a govorio o tehničkim aspektima prevodenja na daljinu i prevodenja po hibridnom modelu. Nakon stanke za ručak održana je panel-diskusija o budućim perspektivama rada konferencijskih prevoditelja. Svoje viđenje budućnosti naše struke iznijeli su Amalija Maček sa Sveučilišta u Ljubljani, Marjana Rupnik iz DG SCIC-a te Michelle Hof i Haris Ghinos iz AIIC-a.

Time je završio ovaj sjajno organizirani jubilarni simpozij ZKTS-a, pun zanimljivih izlaganja i rasprava, ali i neformalnog druženja u srdačnom ozračju. Slovenskim kolegama čestitamo pedeset godina postojanja i djelovanja njihove udruge i želimo im još mnogo ovakvih uspješnih jubileja. 🎉

Predsjednica ZKTS-a Jana Zidar Forte prilikom otvaranja konferencije, fotografirala Nika Hölbl Praper

Godišnja skupština

Napisala Sandra Breznički Učović

U petak, 17. veljače 2023. godine, HDKP je održao svoju godišnju skupštinu. Skupština je ove godine ujedno bila i izborna i stoga nas raduje da je okupila velik broj članica i članova koji su izabrali novi Upravni i Nadzorni odbor, te Sud časti.

Na čelu Upravnog odbora ostala je Sandra Breznički Učović, na mjesto potpredsjednice ponovo je izabrana Nata Hajdu, dok je Erna Ferendža Luburić tajnica u još jednom mandatu, a nova je blagajnica Sandra Palihnić Jurina koja je na tom mjestu zamijenila Elviru Mulić. U Nadzorni odbor ponovno su izabrane Sanja Matešić, Zvezdana Kastropeli i Jasenka Šafran, a i Sud časti je potvrđen u dosadašnjem sastavu: Toni Luburić, Goranka Antunović i Ljiljana Culjak.

Osim što je skupština izabrala novo vodstvo Društva, donijela je i financijski plan i okvirni plan rada, te raspravljala o cijelom nizu tema relevantnih za našu profesiju. Donesene su i izmjene i dopune Standarda profesionalnog konferencijskog prevođenja, a u članstvo je primljena Nevena Erak

Camaj, dok je Iva Brajković nova pretpristupnica. Objema čestitamo i radujemo se što će zajedno s nama promicati našu struku i sudjelovati u radu našeg Društva. 🌸

Nova članica Nevena Erak Camaj i pretpristupnica Iva Brajković s potpredsjednicom Natom Hajdu na potpisivanju Etičkog kodeksa, Izvor: Album HDKP-a

Članstvo okupljeno na godišnjoj skupštini, Izvor: Album HDKP-a

Polugodišnji sastanak društva

Napisala Nata Hajdu

Praksa sazivanja sastanaka HDKP-a između dviju godišnjih skupština nastavila se i ove godine, 13. listopada. Svrha je polugodišnjih sastanaka da se članstvo izvijesti o aktivnostima tijela HDKP-a u proteklom razdoblju i da se razmotre

planovi za sljedeće. Sastanak je protekao u neformalnijem tonu od skupštine, uz živu raspravu i razmjenu ideja. Raduje nas što interes za rad Društva nisu iskazali samo članice i članovi, već i pretpristupnice i pretpristupnici. 🌸

Regionalna predavanja

Napisala Sandra Breznički Učović

Nakon duge stanke HDKP je nastavio suradnju s fakultetima širom Hrvatske kako bi studentima jezičnih i/ili prevoditeljskih studija približio profesiju konferencijskog prevoditelja. Prvo u nizu ovogodišnjih predavanja održala je 11. svibnja predsjednica HDKP-a Sandra Breznički Učović za studente treće godine anglistike Filozofskog fakulteta u Splitu u sklopu programa *Friendship in May* čiji je cilj uspostaviti suradnju fakulteta s drugim institucijama. Samo dan nakon Splita predsjednicu HDKP-a ugostile su germanistice Sveučilišta u Zadru, no predavanja su poslušale i studentice i studenti s Odjela za francuske i frankofone studije te s Odjela za rusistiku.

Turneja HDKP-a nastavila se na Filozofskom fakultetu u Rijeci gdje su predsjednica Odbora za prijam novih članova

HDKP-a Nuša Torbica i članica Odbora za suradnju s institucijama HDKP-a Ivanka Rajh održale predavanja za studente prve godine diplomskih studija. Predavanju su prisustvovala i kolegice iz udruge sudskih tumača i prevoditelja STIP Rijeka. Posljednje u nizu regionalnih predavanja održano je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli gdje su 22. svibnja gostovali članica Upravnog odbora HDKP-a Sandra Palihnič Jurina i predsjednik Suda časti HDKP-a Toni Luburić.

Predavanju su prisustvovali studentice i studenti preddiplomskih i diplomskih studija talijanistike, anglistike i japanologije. Odaziv na predavanja bio je velik, studentice i studenti postavljali su puno pitanja, pokazali velik interes i bili aktivni u raspravama.

Kampanja europskih institucija pod nazivom „Više hrvatskog u Europskoj uniji”

Napisao Bruno Štefić

U proljeće 2023. godine službe za konferencijsko prevodjenje Europske komisije, Europskog parlamenta i Suda Europske unije organizirale su zajedničku kampanju informiranja hrvatske javnosti o usmenom prevodjenju kao struci i karijeri u institucijama EU-a pod krilaticom „Više hrvatskog u Europskoj uniji”.

Glavnina kampanje trajala je od sredine ožujka do kraja svibnja te se odvijala putem objava na društvenim medijima – na Instagramu, na kojemu se nalazila zajednička stranica za kampanju, kao i na Facebooku, Twitteru i LinkedInu. Informacije o kampanji također su bile objavljene na stranicama hrvatskih sveučilišta i studentskih zborova.

U objavama su se pojavljivali hrvatski konferencijski prevoditelji triju institucija, slobodni prevoditelji, zastupnici u Parlamentu, kao i potpredsjednica Komisije te hrvatski zastupnici u Europskom parlamentu i predstavnici na Sudu, koji su govorili o hrvatskom jeziku i višejezičnosti kao europskoj vrijednosti.

U sklopu kampanje održalo se virtualno događanje u obliku webinara 19. travnja, a vrhunac kampanje bilo je događanje uživo 18. svibnja u Kući Europe pod nazivom „Konferencijsko prevodjenje u Europskoj uniji – mogućnosti rada u europskim institucijama”.

Na tom su događanju brojni zainteresirani posjetitelji imali priliku zaviriti u prevoditeljsku kabinu i okušati se u konferencijskom prevodjenju. Isto su tako prisustvovali panel-raspravi tijekom koje su mogli upoznati konferencijske prevoditelje koji rade u europskim

institucijama, odnosno zaposlene i slobodne konferencijske prevoditelje te predstavnike Hrvatskog društva konferencijskih prevoditelja. Svi su oni tijekom panela govorili o posebnostima svog zanimanja, znanjima i vještinama koje čine konferencijskog prevoditelja, mogućnostima studiranja konferencijskog prevodjenja te iskustvu rada u europskim institucijama.

Sudionice i sudionici panel-rasprave, među kojima je šest članica i članova HDKP-a, Izvor: © European Union 2023.

Festival jezika

Napisala Marta Ljoka

Na zagrebačkom Filozofskom fakultetu 23. rujna održan je ovogodišnji Festival jezika. U suradnji s Glavnom upravom za usmeno prevođenje Europske komisije (DG SCIC) i Glavnom upravom za konferencijsku logistiku i usmeno prevođenje Europskog parlamenta (DG LINC), HDKP je sudjelovao u predavanju pod naslovom „Pronađeni u prijevodu – konferencijski prevoditelji kao posrednici u višejezičnom okruženju”. Na predavanju namijenjenom učenicima, studentima i svim jezikoljupcima govorilo se o ulozi konferencijskih prevoditelja u komunikaciji te o posebnostima ovog zanimanja. Osim toga predstavljene su mogućnosti studiranja konferencijskog prevođenja i zapošljavanja. Nakon predavanja u organizaciji HDKP-a održana je simulacija simultanog prevođenja pod vodstvom članica društva. Posjetitelji su cijelo popodne imali priliku zaviriti u prevoditeljsku kabinu i okušati se u konferencijskom prevođenju. 🌀

Članice HDKP-a s načelnicom Odjela za hrvatski jezik DG SCIC-a Europske komisije, Tatjanom Zagajski, Izvor: Album HDKP-a

Druženje za dan prevoditelja

Napisala Renée Davies

I ove smo godine održali tradiciju i sastali se na Dan prevoditelja. Ovaj je puta to bilo u caféu Hotela Jägerhorn; tihoj i intimnoj oazi između donjeg i gornjeg grada. Vrijeme nas je poslušilo pa smo mogli sjediti vani uz žubor vode iz fontane. Jedino razočaranje bilo je što više ne poslužuju kolače nego samo pića, ali su se zato naše članice Upravnog odbora pobrinule za to da nam ne padne šećer i kupile kolačiće u obližnjoj slastičarnici.

S obzirom na to da je naše druženje na Dan prevoditelja neformalno, razgovarali smo o raznim temama, od osobnih života do najnovijih filmova, ali nismo uspjeli ne dotaknuti se i pitanja koja muče našu profesiju. Nažalost, kao i svake godine, nisu svi mogli doći, ali bilo nas je više nego prošle godine. 🌀

Dio članstva koje se okupilo na Danu prevoditelja, Izvor: Album HDKP-a

Radionica konsektivnog prevođenja

Napisao Bruno Štefić

Izvor: © European Union 2023.

I ove godine Odbor za edukaciju zajedno s Odborom za prijam novih članova i sustav mentorstva organizirali su, sada već skoro tradicionalnu, radionicu konsektivnog prevođenja. Radionica se održala 14. listopada 2023. godine putem internetske platforme Zoom, a pozitivna atmosfera i međusobna podrška među kolegama ni ovaj put nisu izostale. Neki su od sudionika sudjelovali jer se pripremaju za

akreditacijski ispit, drugi su došli zbog rada na sebi i povezivanja s kolegama, treći jer osjećaju da im konsektivna pati zbog puno više posla u kabini. Svi su se složili da je radionica bila ugodna i izuzetno korisna, što pokazuju i kolegice i kolege članovi i prijatelji HDKP-a koji se uvijek iznova vraćaju držati govore za sudionike. Družimo se uskoro na jednoj od budućih radionica HDKP-a! 🎧

Adriatic Translation Conference 2023

Napisala Tamara Levak Potrebica

U petak 27. listopada 2023. u Zagrebu je održan prvi ATC–Adriatic Translation Conference u organizaciji Ane Treger i njezinih suradnika iz tvrtke Treger Team Translations. Konferencija je okupila neočekivano velik broj sudionika (više od 200), mahom mladih prevoditelja i studenata, ali iiskusnih kolega iz različitih prevoditeljskih grana. Na zanimljivim panelima mogli smo čuti iz prve ruke kako izgleda rad nagrađivanih književnih prevoditelja, koji su izazovi s kojima se suočavaju sudski tumači kad prevode usmeno (za policiju i sudove), koje su društvene mreže najvažnije za prevoditeljski marketing, koji su nam fondovi EU-a možda dostupni te što za prevoditelje znači rad s umjetnom inteligencijom. HDKP se predstavio u okviru panela „Jesmo li zajedno jači?“ u kojem smo, zajedno s predstavnicima udruga književnih prevoditelja i sudskih tumača, govorili o važnosti djelovanja prevoditeljskih udruga i prednostima članstva. 🎧

Naša predsjednica Odbora za suradnju s institucijama i strukovna pitanja, Tamara Levak Potrebica na panelu predstavnika strukovnih udruga na prvom ATC-u, Izvor: Hrabar Photography

UPOZNAJMO SE

Pripremila i razgovarala Sanja Matešić

Predstavljamo dvije prevoditeljice koje svakako vrijedi upoznati. S Miljenkom Demel, uvijek dobro pripremljenom, smirenom i dobro raspoloženom, bilo je zadovoljstvo raditi.

Naša pretpristupnica Jelena Mandić zasigurno je krenula njezinim stopama. Povezuje ih ljubav prema učenju i stalnom otkrivanju nečeg novog.

MILJENKA DEMEL

Izvor: Privatni album M. D.

HDKP: Možeš li se ukratko predstaviti našem mlađem članstvu?

MD: Zovem se Miljenka Demel, imam 76 godina i moja je karijera konferencijske prevoditeljice pri kraju. Uvijek mi se sviđalo učiti i saznati nešto novo, a za to je posao konferencijskog prevođenja, kojim sam se bavila zadnjih 35 godina, kao stvoren.

HDKP: Kako si postala konferencijska prevoditeljica?

MD: Stjecajem okolnosti ušla sam u kabinu i pogodila koji gumb treba pritisnuti, ali bio je rat i nemoguće je bilo moguće. Odmah mi se sviđjela ta napetost koju posao zahtijeva i to je bio početak.

HDKP: Što ti se najviše sviđjelo u poslu konferencijskog prevođenja?

MD: Najviše me privlačila ta razina koncentracije koju posao zahtijeva i prilika da prenosiš poruku smišljajući u trenutku kako to učiniti na najbolji način. Ne znam za bolji trening za mozak.

HDKP: Koje su ti konferencije ostale u posebnom sjećanju i zašto?

MD: Bila sam impresionirana radom u Europskom parlamentu gdje sam prevodila sedam godina, od ulaska Hrvatske u EU do pandemije. Tu su teme u raspravama jako raznolike i zanimljive, prevoditelju se nudi obilje materijala za pripremu, u kabini su tri osobe pa je posao time olakšan jer raznolikost u intervencijama govornika može biti jako zahtjevna. Ali naš je mozak čudo, kopa brzinom munje da nađe potreban izraz i koji puta ste stvarno impresionirani vlastitim sposobnostima i znanjem. I mislim da nikada neću zaboraviti dva posla koja su od značaja za hrvatsku povijest: konferenciju za tisak premijera na početku hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a u veljači 2020. i konferenciju prilikom uvođenja eura u Hrvatskoj u siječnju 2023. Sve je bilo tako dobro organizirano i provedeno kao da se tako nešto radi svaki dan.

HDKP: Što ti je bio najveći izazov u konferencijskom prevođenju?

MD: Meni se najvećim izazovom činilo naći dobro rješenje u prijevodu, kako bi oni koji me slušaju mogli pratiti izlaganje kao da slušaju jezik kojim se govornik služi.

HDKP: Koja ti je bila najdraža aktivnost izvan kabine? Čime se sada baviš?

MD: Lijepo je bilo družiti se s kolegicama i kolegama na konferencijama izvan Zagreba. Sada ljeta provodim na moru gdje imam naslijeđenu imovinu koja zahtijeva održavanje, ali i predstavlja užitak. Bavim se turizmom i poljoprivredom, najviše maslinama, a ostatak godine u Zagrebu pokušavam pratiti događanja u kulturi i naravno, tu je moja obitelj, troje odrasle djece i šest krasnih unuka, pa redovito organiziram obiteljska druženja koja su također dosta živahna događanja.

HDKP: Što bi poručila mlađim kolegama koji tek započinju karijeru?

MD: Budite i ostanite znatiželjni i pratite što se događa u svijetu oko vas jer samo tako možete računati da ćete se snaći u nepredvidivim situacijama u koje će vas ovaj posao dovesti, ali to je i njegova najveća privlačnost, pa uživajte. Nećete nikada biti potpuno zadovoljni, ali ćete s iskustvom biti manje nezadovoljni, što je isto dobar osjećaj. 🌀

JELENA MANDIĆ

Izvor: Privatni album J. M.

HDKP: Možeš li se ukratko predstaviti našem članstvu?

JM: Ime mi je Jelena Mandić. Završila sam studij konferencijskog prevođenja 2013. godine, a s usmenim sam se prevođenjem susrela slučajno, za vrijeme apsolventske godine. I smatram se vedrom, energičnom i toplom osobom.

HDKP: Što te privuklo zanimanju konferencijske prevoditeljice?

JM: Mislim da me prvo privukao izazov mentalnog napora i podijeljene pažnje, a zatim i susret s novim kulturama koji

ovo zanimanje omogućuje. Kolege koji su mi kasnije postali prijatelji zasigurno su učinili prve korake u ovom zanimanju pamtljivima i ugodnima.

HDKP: Kako si se pripremala za zanimanje konferencijske prevoditeljice?

JM: Priprema nikad ne prestaje, ali diplomski studij engleskog i talijanskog jezika te zatim poslijediplomski specijalistički studij konferencijskog prevođenja bili su svakako dobra osnova.

HDKP: Što te najviše veseli u konferencijskom prevođenju?

JM: Otkrivanje i učenje! Koncentracija i fokus i osjećaj postignuća kada ide glatko.

HDKP: Koji su najveći izazovi s kojima se suočavaju mladi prevoditelji?

JM: Možda nesigurnost u svoju vještinu i u stupanj pripreme koji je potreban za određeni zadatak.

HDKP: Zašto si odlučila postati pretpristupnica u HDKP-u?

JM: Željela sam biti članica profesionalne udruge koja okuplja vrhunske stručnjake u području konferencijskog prevođenja i može pomoći. Biti usmena prevoditeljica znači prolaziti dosta iskustva samostalno, a podrška uvijek puno znači.

HDKP: Kako se opuštaš u slobodno vrijeme?

JM: Uživam u kretanju pa trčim, planinarim i vozim bicikl! Provodim dosta vremena sjedeći pa mi ove aktivnosti pomažu ostvariti ravnotežu. A znam da među kolegicama prevoditeljicama imam puno istomišljenica koje priroda, a pogotovo planine opuštaju i nadahnjuju. 🌿

Pregled znanstvene literature o anticipiranju u simultanom prevođenju.

Pogodi što ću ti reći!

Napisala: Romana Pezić

Zadatak simultanog prevoditelja da točno prenese poruku govornika u drugi jezik, a da pritom istovremeno sluša, analizira, pamti, preformulira i sintetizira poruku (Amos i Pickering, 2020.) zahtjevnija je kognitivna aktivnost za koju je potrebna iznimna vještina. Stoga je svaka strategija koja proces prevođenja olakšava, ubrzava i u konačnici ishod čini boljim dobrodošla.

Vještina i strategija

Jedna od vještina koje dokazano pomažu jest sposobnost simultanog prevoditelja da anticipira i izgovori riječ u ciljanom jeziku prije nego što je ta riječ izgovorena u izvornom (Lederer, 1978., Van Besien, 1999.). Ova vještina

prevoditelju omogućava održati tečnost te odgovoriti na izazove velikog kognitivnog opterećenja i vremenskih ograničenja koji su inherentni samom konferencijskom prevođenju. Osim vještinom, anticipiranje se smatra i strategijom čija se primjena oslanja na prethodnu obuku i iskustvo (Moser, 1987.). Kao strategija iznimno je važna jer omogućava kraći vremenski odmak od govornika kao i kognitivno rasterećenje.

Postojeće studije

O važnosti predviđanja govore brojne empirijske studije koje pokazuju da ono uistinu jest dio procesa simultanog prevođenja (Hodzick i Williams, 2017.). Neki autori smatraju

da predviđanje ima ne samo ključnu ulogu, nego i da je preduvjet za uspjeh u simultanom prevođenju (Moser, 1978.), dok drugi idu i korak dalje i tvrde da upravo sposobnost anticipacije poruke čini simultano prevođenje uopće mogućim (Chernov, 2004.).

U području psiholingvistike, koja se bavi proučavanjem predviđanja u govoru, brojne studije provedene u općoj populaciji temelje se na ispitivanjima u kojoj mjeri predviđamo ako postoji vizualni stimulans i potvrđuju njegovo postojanje (studija dvojezičnih govornika koji nisu profesionalni prevoditelji o kojoj pišu Liu et al., 2022). No dio studija proučava i simultano prevođenje kao primjer lingvistički i kognitivno zahtjevne aktivnosti koja ima dodatan pritisak vremenskog ograničenja (Liu et al., 2022.). Nadalje, studija koja je uspoređivala profesionalne konferencijske prevoditelje i profesionalne pisane prevoditelje pokazala je da su ispitanici iz obiju profesija predviđali bez bitnih razlika u obrascu (Amos, Seeber, Pickering, 2020.), što ukazuje na to da se predviđanje javlja bez obzira na obuku i iskustvo.

Jedan je od načina prevođenja ispitivanja praćenje pokreta oka ispitanika (engl. eye-tracking). U takvoj studiji prevoditelj tijekom prevođenja, dok sluša govornika, pred sobom ima slike koje su smislom povezane uz sadržaj koji prevoditelj čuje te prije nego što govornik izgovori riječ, prevoditelj pogleda upravo onu sliku koja je semantički povezana s riječi koju anticipira u izvornom jeziku.

Jezični i izvanjezični sadržaji kao podloga

Mehanizam predviđanja oslanja se na jezični i izvanjezični sadržaj. Jezični sadržaj uključuje u najvećoj mjeri predviđanje semantičkih aspekata nadolazećih riječi (Altmann i Kamide, 1999.). Primjerice, nakon riječi *čovjek vozi* prevoditelj se oslanja na značenje glagola *i*, u datom kontekstu, predviđa imenicu *automobil*. Uz semantičke mogu se upotrebljavati i sintaktički aspekti (Van Berkum et al., 2005.). Primjerice, anticipacija u svrhu mijenjanja strukture rečenice i mjesta određene riječi u prijevodu, sve dok značenje ne postane jasnije iz konteksta (u tom smislu najčešće se anticipiraju glagoli) (Van Besien, 1999.). U studijama se spominje i predviđanje na temelju fonoloških aspekata nadolazećih riječi (DeLong et al., 2005.), no ona su rjeđa. Od izvanjezičnog sadržaja koji pruža temelje za predviđanje svakako je bitno prethodno znanje prevoditelja, poznavanje situacije i konteksta te upoznavanje sa sadržajem tijekom prevođenja

(Van Besien, 1999.). Uspoređujući jezični i izvanjezični sadržaj, Van Besien zaključuje da je ovaj drugi dominantnija podloga za anticipiranje.

Što opterećuje, što rasterećuje?

Što se tiče čimbenika koji utječu na sposobnost predviđanja u simultanom prevođenju, studije pokazuju da kognitivno opterećenje ograničava predviđanje i kod izvornih i neizvornih govornika (Ito et al., 2017.). Jedan od opterećujućih faktora u simultanom prevođenju svakako je i činjenica da jedan od dvaju jezika nije materinski, što čini uvjete težima. Zatim, prevoditelji osim što slušaju, istovremeno i govore, tako da „buka” proizvedenog i činjenica da je aktiviran me-

Izvor: Pexels.com

hanizam govora koji može ograničiti predviđanje zbog vremenskog odmaka utječu na sposobnost anticipiranja (Amos i Pickering, 2020.). Na predviđanje dodatno utječe kapacitet radne memorije i brzina obrade podataka (Huettig & Janse, 2016.), dob (Federmeier, Kutas, & Schul, 2010.), razina pismenosti (Brouwer, Mitterer i Huettig, 2013.) te poznavanje drugog jezika (Dussias, Valdés Kroff, Guzzardo Tamargo, & Gerfen, 2013.). Od pozitivnih utjecaja, predviđanju pomažu nejezični aspekti simultanog prevođenja, kao što su vidljivost govornika i materijala kojim se koristi tijekom konferencijskog prevođenja.

Više koristi nego štete

Strategija predviđanja važna je u simultanom prevođenju, jer predviđanje onoga što će govornik reći sljedeće omogućuje prevoditelju bolje isplanirati vlastiti prijevod. I iako je simultanom prevođenju inherentno kognitivno opterećenje, koje usporava i otežava anticipaciju, za pretpostaviti je da će prevoditelji ipak posegnuti za tom tehnikom. S obzirom

na korist anticipiranja kao strategije prilikom simultanog prevođenja te nepostojanje jasnih dokaza o posljedicama netočnih predviđanja, može se zaključiti da korištenje ove strategije pruža više koristi nego nedostataka te da se prevoditelji koriste mehanizmom predviđanja na semantičkoj, sintaktičkoj i fonološkoj razini kako bi i razumijevanje govornika i proizvodnja prijevoda bili brži i točniji (Amos, Pickering, 2020.). Sposobnost predviđanja olakšava razumijevanje i snažnije povezuje različita jezična i kulturna okruženja te se preporuča usredotočiti se i na tu vještinu prilikom obuke budućih simultanih prevoditelja. 🧠

REFERENCE:

1. Altmann, G. T. M., & Kamide, Y. (1999). Incremental interpretation at verbs: Restricting the domain of subsequent reference. *Cognition*, 73(3), 247–264.
2. Amos R. M., Pickering M. J. (2020). A theory of prediction in simultaneous interpreting. *Bilingualism: Language and Cognition* 23, 706–715.
3. Amos R. M., Seeber, K. G., Pickering M. J. (2020). Prediction during simultaneous interpreting: Evidence from the visual-world paradigm, *Cognition* 220 (2022) 104987.
4. Brouwer S., Mitterer H. and Huettig F. (2013). Discourse context and the recognition of reduced and canonical spoken words. *Applied Psycholinguistics* 34, 519–539.
5. Chernov, G. V. (2004). Inference and anticipation in simultaneous interpreting: A probability-prediction model. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
6. DeLong K. A., Urbach T. P. and Kutas M. (2005). Probabilistic word preactivation during language comprehension inferred from electrical brain activity. *Nature Neuroscience* 8, 1117–1121.
7. Dussias P. E., Valdés Kroff J. R., Guzzardo Tamargo R. E., and Gerfen C. (2013). When Gender and Looking Go Hand in Hand: Grammatical Gender Processing In L2 Spanish. *Studies in Second Language Acquisition* 35, 353–387.
8. Federmeier K. D., Kutas M. and Schul R. (2010). Age-related and individual differences in the use of prediction during language comprehension. *Brain and Language* 115, 149–161.
9. Gile D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training: Revised edition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
10. Hodzik E. and Williams J. N. (2017). Predictive processes during simultaneous interpreting from German into English. *Interpreting* 19, 1–20.
11. Huettig F. and Janse E. (2016). Individual differences in working memory and processing speed predict anticipatory spoken language processing in the visual world. *Language, Cognition and Neuroscience* 31, 80–93.
12. Ito, A., Corley, M., & Pickering, M. J. (2017). A cognitive load delays predictive eye movements similarly during L1 and L2 comprehension. *Bilingualism: Language and Cognition*, 21(2), 251–264.
13. Lederer, M. (1978). Simultaneous Interpretation: Units of Meaning and Other Features, in D. Gerver and H.W. Sinaiko (Eds.), *Language Interpretation and Communication*, New York / London, Plenum Press, pp. 323–333.
14. Liu Y., Hintz F., Liang J., Huettig F. (2022). Prediction in challenging situations: Most bilinguals can predict upcoming semantically-related words in their L1 source language when interpreting. *Bilingualism: Language and Cognition* 25, 801–815.
15. Moser, B. (1978). Simultaneous interpretation: A hypothetical model and its practical application. In D. Gerver, & H. W. Sinaiko (Eds.), *Language, interpretation and communication* (pp. 353–368). New York: Plenum Press.
16. Seeber K.G. (2001). Intonation and anticipation in simultaneous interpreting. *Cahiers de Linguistique Française* 23, 61–97.
17. Van Berkum J. J., Brown C. M., Zwitserlood P., Kooijman V. and Hagoort P. (2005). Anticipating upcoming words in discourse: evidence from ERPs and reading times. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 31, 443–67.
18. Van Besien, F. (1999.) Anticipation in Simultaneous Interpretation, *Meta* Volume 44, Number 2, juin 1999, p. 250–259.
19. Wilss, W. (1978). Syntactic Anticipation in German-English Simultaneous Interpreting. In Gerver D and Sinaiko HW (eds.), *Language interpretation and communication*. New York: Plenum Press, pp. 343–352.

Naše članice preporučuju

Pripremila Maja Šimleša

Izvor: Privatni album K. K.

KRISTINA KRUHAK

Hiro Arikawa – Putni zapisi jednog mačka

Izabrala sam knjigu ove japanske autorice, ne znajući ništa o njoj ni o sadržaju, samo zbog slatke ilustracije mačke na koricama francuskog izdanja i potrebe da se nakon teških tema koje prevodim primim i nečeg veselijeg. I nije mi žao iako priča nije vesela, barem ne onako kako sam očekivala. Priča je to o mačku kojeg pet godina nakon udomljenja vlasnik Satoru vodi na putovanje, u posjet starim prijateljima. Mačak u prvi mah ne zna zašto, a možda je i bolje tako. Putovanje je fizičko, ali i psihološko i emotivno. Mačak nije tipični egoistični mačak. Satoru nije tipični vlasnik. Ili možda i jest, ne znam. Zadnju sam mačku imala kao dijete. Ono što mogu reći je da su osjećaji privrženosti, ljubavi i boli stvarni, da samo naizgled jednostavan tekst lijepo teče i da je zaista stvar u putovanju, a ne u određitu koliko god to zvučalo kao klišej. Pročitajte ili poklonite, a ako umjesto knjige ovih blagdana odlučite pokloniti ljubimce, dođe li trenutak rastanka – odvedite ih na putovanje. Trebat će vam.

Izvor: Privatni album N. H.

NATA HAJDU

K-drame

Korejske serije, ono što se nekad naziva K-drama, počela sam gledati na nagovor prijateljice. Imala sam dosta predrasuda; ili da ima puno krvi i nasilja ili da se radi o limunadama. Umočila sam oprezno prstiće u K-dramu i nakon dvije epizode već sam otplivala daleko od obale. Da, u nekima ima nasilja, da, neke su limunade, ali imaju nešto što je teško definirati – odsutstvo *instream* produkcije. Osvježava i činjenica da najčešće imaju samo po jednu sezonu, a sretan kraj nije zajamčen, pa se svakako treba opskrbiti maramicama. Daju fascinantno uvid u drugu kulturu (npr. skidanje cipela toliko je automatska radnja da policajci koji provaljuju u stan da bi ga pretražili obiju bravu i skinu cipele). Prilično se hrabro nose s neugodnim društvenim temama: nejednakost, muško-ženski odnosi, nasilje u vojsci... ali će se s druge strane junak i junakinja prvi puta čedno poljubiti u 11. epizodi. Naravno, prevoditeljica ne bi bila prevoditeljica da nije u jednom času zaključila da je bez veze ne razumjeti ni jednu jedinu riječ, pa sad već nekoliko mjeseci učim korejski i razumijem oko osam riječi po epizodi. Na raznim *streaming* platformama cijela je šuma K-drama pa ću izdvojiti nekoliko po meni najboljih: *D. P.*, *Crash Landing on You*, *Something in the Rain*, *Snowdrop* i *Bad&Crazy*.

Izvor: Privatni album N. C.

NIVES CURIĆ

Mjuzikl Notre dame de Paris

Studirati francuski jezik, čitati francusku književnost, baviti se francuskim jezikom i onda zatvoriti krug mjuziklom u Parizu, e to se zove život! Mjuzikl *Notre dame de Paris* još je jedna perlica na ogrlici života. Tijekom studija sam čitala *Zvonara crkve Notre dame* Victora Hugoa i onda koje desetljeće kasnije gledam mjuzikl na pariškim daskama i uživam. Jedna drugačija dimenzija predstave s vrhunskim plesačima, pjevačima, majstorom rasvjete, skladateljem koji izađe pozdraviti publiku i desetominutnim ovacijama svakako je događaj za pamćenje.

POGLED IZVANA

Svoje viđenje dobrog konferencijskog prevoditelja s nama je podijelila Dinka Dumičić, **voditeljica Odjela marketinga i komunikacija, Poslovna inteligencija**

Svijet bez prevoditelja

Pripremila Sandra Breznički Učović

Nekoliko dana prije svog putovanja na jednu konferenciju dobila sam upit da napišem kratki tekst o svojem doživljaju važnosti konferencijskog prevođenja.

Kao pripremu i „zagrijavanje” za temu na letu za Lisabon zamišljam svijet bez prevoditelja. Za početak ne samo konferencijskih, nego svih. I vrlo brzo shvaćam da me ta pomisao uznemirava.

Doživljam kako bi svijet bio jedno vrlo „tanko”, rastrgano mjesto. Zakinuto za brojna znanja i spoznaje, siromašnije za raširenost brojnih književnih djela i iskustava. Ili bi barem sve te razmjene išle znatno, znatno sporije, uz veću vjerojatnost pogrešaka, pogrešnog shvaćanja ili naprosto osiromašenja.

Prevođenje doživljam kao mnogo više od prijenosa riječi, odnosno sadržaja. Prevoditelji, tako nenametljivi i nepretenciozni, zapravo vrlo često imaju ključnu ulogu u prenošenju poruke i znanja te značajno utječu na kvalitetu komunikacije. Ponekad upravo o prevoditeljima i njihovoj vještini ovisi kako će i hoće li nešto uopće biti shvaćeno ili prihvaćeno. I zapravo je nevjerojatno koliko to može biti odgovoran posao.

Na jednom sam od svojih prethodnih poslova često prisustvovala sastancima u Ujedinjenim narodima. I osim što me često vrat bolio od upornog okretanja i studioznog promatranja kabina s prevoditeljima uslijed fascinacije njihovim poslom, redovno sam „šaltala” kanale da čujem kako se koja kabina snalazi. Osobito je bilo zanimljivo slušati prijevode u slučajevima u kojima bi za govornicu došao neki od potkovanih govornika iz glavnih gradova, koji bi s lakoćom iznosio vrlo precizne političke poruke, a bez ikakve pripreme ili napisanog govora.

Ako bi se sastanci otegli do kasno, prijevoda više ne bi bilo. I tada je bilo jako zanimljivo pratiti utjecaj te promjene.

Izvor: Privatni album D.D.

Većina bi se prebacila na internacionalni engleski, a dio bi prisutnih jednostavno prestao sudjelovati jer ne bi mogli kvalitetno pratiti ili nisu imali samopouzdanja da će se dovoljno kvalitetno izraziti. I činjenica je da taj tzv. internacionalni engleski može zaista mnogo podnijeti, kvaliteta rasprave i preciznost razmjene značajno bi pala nakon odlaska prevoditelja. Razgovori, iako često neformalniji i nekima ugodniji, razvodnili bi se i samim time odužili te bi efikasnost sastanka postala vrlo upitna.

Na tim je primjerima jasno kako konferencijsko prevođenje doprinosi uključivosti sudionika iz različitih dijelova svijeta, što posljedično doprinosi i raznolikosti perspektiva i ideja. Isto tako, prisutnost prevoditelja pridonosi preciznosti prenošenja informacije, a osim što je to uvijek poželjno, u nekim situacijama može biti ključno. Upravo konferencijsko prevođenje omogućava stručnjacima da prenesu svoje poruke bez gubitka značenja, čime se održava integritet informacija. Ukratko, teško mogu zamisliti kako bi se mnoge međunarodne konferencije i sastanci održavali bez konferencijskog prevođenja i dinamike koju takvo prevođenje jamči.

Iz mog ugla, korištenje profesionalnih konferencijskih prevoditelja osigurava da komunikacija bude visoke kvalitete i svaki put kad sam i sama angažirala prevoditelje, to je utjecalo na to da se svi sudionici osjećaju dobrodošlimi. A kao velika štovateljica profesije, imam potrebu dodati i kako, osim kao vrsni profesionalci, konferencijski prevoditelji s razlogom imaju reputaciju fenomenalnog društva, širokih znanja i brzih misli. 🌍

IMPRESUM

Uredništvo*:

Sandra Breznički Učović
Renée Davies
Vinka Komesar Rajković
Sanja Matešić
Maja Šimleša
Bruno Štefić

Autori-suradnici:

Sandra Breznički Učović
Tomislav Buljević
Nives Curić
Renée Davies
Dinka Dumičić
Erna Ferendža Luburić

Nata Hajdu
Vinka Komesar Rajković
Kristina Kruhac
Marta Ljoka
Sanja Matešić
Romana Pezić
Maja Šimleša
Bruno Štefić

Lektura i korektura:

Daša Farkaš

Fotografije i ilustracije:

Album HDKP-a
Privatni albumi članstva i sugovornica
Pexels.com

Naslovnica:

Mario Učović

Grafičko rješenje:

DESIGNUM, studio za grafički dizajn, pripremu i marketing

Nakladnik:

Hrvatsko društvo konferencijskih prevoditelja
Vrisnička 16, 10000 Zagreb
edukacija@hdkp.hr
www.hdkp.hr
Godina: 2023.

*Stavovi izneseni u pojedinim tekstovima ne predstavljaju nužno stavove uredništva.

Svi izrazi koji se upotrebljavaju u tekstovima, a imaju rodno značenje odnose se jednako na muški i ženski rod.

Hrvatsko
društvo
konferencijskih
prevoditelja

Croatian
Society of
Conference
Interpreters